

Maria Grever

Het "bonnetje": de kracht van het verhaal

Hoogleraar Theorie en Methoden van de Geschiedenis

Bijschrift

Komt een staatssecretaris bij Veiligheid en Justitie. Hij is afkomstig uit de rechterlijke macht, de staande magistratuur. Als officier van justitie heeft hij in 2000 een deal gesloten met drugshandelaar Cees H. waartoe hij niet bevoegd was. *Du moment* dat hij lid wordt van de regering in 2010 vormt hij een integriteitrisico, al verzwijgt hij dat. Zou die deal bekend worden dan loopt zijn positie en die van de minister gevaar. De kwestie regardeert ook de premier omdat hij eindverantwoordelijk is voor de samenstelling van zijn kabinet: Rutte-I.

In 2014 bericht *Nieuwsuur* over de deal. Er ontstaat discussie over het exacte bedrag van de schikking, variërend van 1,25 miljoen tot 2 miljoen euro. Het bewijs, het bankafschrift van de transactie met H., is echter zoek. De regering dwingt Kamerleden van de coalitie om de cover-up in stand te houden. Dat gaat zover dat zelfs de Kamervoorzitter informatie ter controle van de regering vernietigt. Vier dagen nadat *Nieuwsuur* het exacte bedrag in 2015 onthult, vinden ambtenaren van Veiligheid en Justitie alsnog "het bonnetje" in een verouderd financieel computersysteem. Het bonnetje bevestigt dat het OM destijds 4,7 miljoen euro heeft overgemaakt aan Cees H. Alle betrokkenen bij de affaire zijn van de VVD. Drie stappen noodgedwongen op: staatssecretaris Fred Teeven, minister Ivo Opstelten en Kamervoorzitter Marga Miltenburg. Premier Mark Rutte blijft buiten schot.

We kennen deze feiten over de "Teevendeal" vooral dankzij standvastig speurwerk van Bas Haan, *Nieuwsuur* journalist en alumnus Maatschappijgeschiedenis van de Erasmus Universiteit. Zijn waarheidsvinding heeft grote politieke consequenties gehad. Maar we zijn er nog niet. Haan heeft er een boek over geschreven, *De rekening voor Rutte* (2017)

"omdat de optelsom van alle deelverhalen en onderdelen van de affaire pas laat zien hoe fundamenteel fout de gevoerde politiek is geweest. Het geheel is meer dan de som der delen en dat kan alleen in een boek vastgelegd worden."

Het opmerkelijke is dat na de verschijning van het boek ook de opvolger van Opstelten, VVD minister Ard van der Steur, in 2017 moet aftreden. Hoe is dit mogelijk?

Haan heeft niet alleen feiten op een rij gezet, maar ze geïntegreerd in een verhaal met een plot. Een goed plot beeldt volgens Aristoteles één complete handeling uit, zo stelde hij in zijn *Poëtica*. Hij baseerde zich op de *Odyssee* waarin Homerius niet alle gebeurtenissen in het leven van Odysseus vertelt maar zich concentreert op zijn thuiskomst, waaraan alle andere verhalen ondergeschikt zijn gemaakt. Volgens Aristoteles hebben dichters een plot nodig voor de eenheid van het verhaal omdat zij schrijven

over zaken die kunnen gebeuren. Historici vertellen slechts wat is gebeurd. Ruim tweeduizend jaar later benadrukte Paul Ricoeur in zijn magnus opus *Time and Narrative* dat een plot ook in geschiedschrijving van groot belang is, omdat het een integrerende werking heeft. Geen enkele historicus schrijft "en toen, en toen ...". Dat doen kroniekschrijvers. Pas in een verhaal wordt door middel van het plot betekenis gegeven aan de gebeurtenissen. Dat geldt ook voor het boek van Bas Haan. De volgende plots zouden mogelijk zijn geweest:

1. "*Liberals First*", het partijbelang gaat voor: de staatsrechterlijke scheiding der machten is voor de VVD ondergeschikt aan de continuering van de bestuurlijke macht.
2. De loyaliteit van de premier: Mark Rutte beschermt mensen in zijn directe omgeving totdat het echt niet meer kan. Maar in feite beschermt hij zichzelf, want hij is verantwoordelijk voor de samenstelling van de regering. Hij holt zodoende de functie van de Tweede Kamer en daarmee ook van de rechtsstaat uit.

Het plot in Haans boek is de reconstructie van de doofpot. Tijdens het schrijven ontvouwt zich een patroon over de rol van Rutte dat leidt tot een volgende "smoking gun": de email van Van der Steur aan Opstelten. De cover-up is bewezen en de val van minister Van der Steur onvermijdelijk. Eén element is uitgegroeid tot de kristallisatie van het hele proces: "het bonnetje". Dat ene bonnetje heeft de doofpot blootgelegd. Het is een metafoor geworden voor alle moeite die is gedaan om de Teevendeal onder de pet te houden.

Bij de leerstoel geschiedtheorie in Rotterdam analyseren we de relatie tussen tekst (beeld) en lezer (kijker), de rol van het plot in de (historische) narratio, en hoe mensen deel uitmaken van tradities en daar vorm aan geven. Betekenis is nooit definitief maar ontstaat en verandert in dialoog met tradities, wanneer we in gesprek zijn over de zaak waar het om gaat. Dit type onderzoek, in de geschiedfilosofie aangeduid als hermeneutiek, vormt een integraal onderdeel van het onderzoeksprogramma History@Erasmus en van ons onderwijs. Want net als aan elke opleiding Geschiedenis leren Rotterdamse studenten vaardigheden om kritisch en integer bronnenonderzoek te doen. Maar ze leren ook dat de manier waarop het verhaal wordt geconstrueerd, welk plot je kiest, een groot effect heeft op beeldvorming en geloofwaardigheid. Dat laat het fascinerende boek van Haan overtuigend zien.

Verder lezen

Aristoteles. *Poëtica*. Vert. P. Gerbrandy en C. de Jonge. Groningen, 2017.

Haan, Bas. *De rekening voor Rutte. De Teevendeal, het bonnetje en de politieke prijs voor leugens*. Amsterdam, 2017.

Ricoeur, Paul. *Time and narrative*. Chicago, 1984.